

CALITATEA EXPERIENȚEI SUBIECTIVE

ELENA BECA

The quality of subjective experience reflects the degree of world coherence perceived by individuals during the process of socialization. An equilibrium between the human efforts aiming to change the objective context of experience and those aiming to change the subjective interpretation of experience is required in order to obtain the quality of subjective experience. A significant increase in this quality is achieved during the interiorisation of gratifications which justify the process of socialization. Varying between the cognitive dissonance and optimal experience, the quality of subjective experience makes possible the correction between the satisfactory character of an individual's behavior with respect to his own expectations and socially accepted character of the same behavior.

Teoria disonanței cognitive a lui Leon Festinger, apărută în deceniul al șaselea, lasă să se întrevadă legătura dintre realitatea experienței subiective și comportamentul uman. Disonanța este o stare de spirit negativă care apare atunci când un individ are simultan două elemente cognitive (idei, credințe, opinii) care sunt contradictorii. Două elemente sunt contradictorii când luându-le în considerare pe fiecare opusul uneia urmează din cealaltă.

Disonanța fiind neplăcută individul încearcă să o reducă căutând cunoștințe consonante sau recurgând la mijloacele succesive de a face ca elementele cognitive să ajungă să se potrivească între ele. Exprimarea trăirii sale subiective este comportamentul de frustrare. Adesea considerat irațional acest comportament de frustrare este o căutare imperativă a sensului pierdut. „Teoria disonanței cognitive nu consideră că omul este o ființă rațională, ea sugerează că omul este o ființă care raționalizează”¹.

Reflectând asupra teoriei lui Festinger, Elliot Aronson face referiri la incongruența psihică. El consideră, relativizând disonanța, că aceasta ar putea fi o îndepărtare a cunoașterii față de așteptările cuiva. Tot E. Aronson consideră că „teoria disonanței este mai clară când așteptarea presupune conceptul de sine al persoanei”. Așa încât ar fi de presupus că în teoria disonanței cognitive nu am avea de-a face doar cu diferența dintre două elemente cognitive, ci cu discrepanța între conceptul de sine al cuiva și cunoașterea despre un anumit comportament al său. Dacă există disonanță, ea este deoarece comportamentul individului este nepotrivit cu conceptul său despre sine.

Elementul care interesează deosebit în concluziile acestei teorii este nepotrivirea, discontinuitatea, discrepanța care se grefează pe conștiința de sine a omului.

Așa cum observă Parsons, înainte ca Freud să formuleze teoria superegoului, Emile Durkheim a considerat că omul nu este liber în întregime pentru a face decizii morale. Individul este constrâns să accepte orientările comune ale societății căreia îi este membru. Identificând „societate” cu un sistem de norme morale Durkheim putea să formuleze explicit că: „societatea există numai în mințile indivizilor”. Această aserțiune îl ajută pe Parsons să explice formarea personalității, utilizând conceptul de cultură comună. Cultura comună este elementul de mediere și stabilizare a experienței interpersonale. Personalitatea se structurează ca urmare a acestei culturi comune. Astfel Parsons dă conținut afirmației aparent paradoxale că: „ceea ce persoanele sunt, poate fi înțeles în termenii unui grup de credințe și sentimente care definesc ceea ce ele ar trebui să fie”².

Experiența se constituie din două categorii de răspunsuri pe care individul aflat în interacțiune cu alții trebuie să le realizeze: răspunsul la întrebarea ce este obiectul care constituie percepția cognitivă și conceptualizarea, cât și răspunsul la întrebarea ce înseamnă obiectul, care exprimă atitudinea, adică atașamentul sau aversiunea individului față de obiect. Acestora li se adaugă evaluarea realității care presupune integrarea stabilă în timp a cunoașterii și atitudinii. Fiecare dintre cele trei categorii de elemente ale experienței este corespondentul în structura acesteia, a celor trei mari sisteme care formează structura culturii comune, respectiv sistemul cognitiv de referință, sistemul simbolic expresiv, sistemul standardelor morale.

Structurarea personalității se realizează prin internalizarea simultană a lumii înconjurătoare și a culturii comune.

Internalizarea lumii exterioare înseamnă integrarea afectivă a individului, care presupune formarea atașamentelor ca formă de generalizare a afectului. Faptul generalizării afectelor este un aspect major al procesului de simbolizare a semnificațiilor emoționale care constituie în ansamblul lor o achiziție culturală. Atitudinea față de un obiect ca aspect central al identificării cu un obiect real este un alt nume pentru motivația de a internaliza modele culturale.

Condițiile socializării unei persoane sunt de așa natură că graficațiile care derivă din atitudinile față de obiecte nu pot fi protejate de-a lungul generalizării semnificațiilor eșanționale și comunicării lor decât dacă acea persoană dezvoltă concomitent o clasificare cognitivă a obiectelor incluzându-se pe sine și un sistem de norme morale care reglează relația între el însuși și obiecte³.

Concepția lui Parsons cu privire la socializare exprimă necesitatea congruenței elementelor experienței internalizate prin intermediul culturii comune. Totodată gândirea sa subliniază că în ansamblul experienței unei persoane conceptul de sine are un rol central cu semnificații deosebite.

Contribuind la integrarea personalității în lumea înconjurătoare și în întregul său, experiența obiectivă a persoanei cuprinde pe lângă aspectul evaluativ al experienței și evenimente ale imaginarului menite să întregască și să echilibreze imaginea necesară unei înțelegeri globale a situației persoanei în lume.

Calitatea experienței subiective reflectă tocmai gradul de coerență a lumii perceput de individ pe parcursul desfășurării procesului de socializare, care conturează treptat situația individului în lume.

Așa cum rezultă din descrierea făcută de Parsons socializării, esențialul în acest proces este menținerea gratificațiilor care îl justifică. O creștere semnificativă a calității experienței subiective se realizează pe măsură ce aceste gratificații tind să devină proprii individului, adică să se interiorizeze.

Experiența care își are gratificarea sau motivația în ea însăși se numește experiență autotelică. Ea a fost numită de către cercetători⁴ motivație intrinsecă, experiență optimă sau negentropie psihică. Experiența optimă asigură armonia perfectă între toate elementele conștiinței cât și între acestea și scopurile care definesc persoana. Deoarece persoana tinde să mențină această armonie, ea tinde să reproducă experiența optimă ca pe un scop în sine.

Ce anume îi face pe oameni fericiți, satisfăcuți sau dimpotrivă frustrați, anxioși, nefericiți?

Răspunsul se referă la condițiile de variație ale calității experienței subiective.

Realizarea calității experienței subiective presupune o echilibrare între eforturile omului de a schimba contextul obiectiv al experienței și eforturile de a schimba interpretarea subiectivă a experienței. Dat fiind faptul că mediul social nu dispune de suficiente recompense extrinseci pentru a-i motiva pe indivizi la performanțe neobișnuite, de o complexitate deosebită, care să favorizeze creșterea personalității, îmbogățirea ei, mecanismul motivației intrinseci este mobilul complementar al realizărilor de acest fel.

Prin realizarea motivației intrinseci persoana beneficiază de plăcerea care este în concepția lui Talcott Parsons un mecanism fiziologic construit, de generalizare a recompensei interne, adică de generalizare a sentimentului de bunăstare care corespunde și caracteristicilor sentimentului produs de generalizarea externă a gratificării rezultate din realizarea scopurilor.

O calitate esențială a oricărei ordini sociale este aceea că ea trebuie să cuprindă căi de instituționalizare a exprimării experienței individuale. Semnificația bucuriei de a fi a individului este o condiție vitală pentru supraviețuirea societății.

Variind printre disonanța cognitivă și experiența optimă, calitatea experienței subiective este mecanismul reglării fine a mediației între individ și societate care face să existe o posibilitate de corecție între caracterul satisfăcător al comportamentului unei persoane față de propriile ei așteptări și caracterul acceptat social al aceluiași comportament.

Experiența pozitivă a ordinii în consecință, experiența optimă, dezvoltă la oameni ideea despre valoarea vieții iradiind satisfacție și contribuind la creșterea calității vieții.

Chiar și atunci când mediul exterior este nefavorabil, experiența optimă se poate produce prin reconceptualizare în accepțiunea dată de Toynbee. Creația culturii care este o întreprindere de semnificație socială, este o defensă împotriva haosului, este o încercare de a reduce impactul hazardului asupra vieții omului.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Elliot Aronson, *Dissonance theory: progress and problems*, în: *Current perspective in social psychology*, New York, London, Toronto, Oxford University Press 1971, p. 359-371.
2. Talcott Parsons, *Social Structure and Personality*, London, The Free Press, 1970, p. 18-19.
3. *Idem*, p. 29.
4. Mihaly Csikszentmihaly, *Leisure and socialisation*, în *Social Forces*, 60, 1981, p. 332-340.